

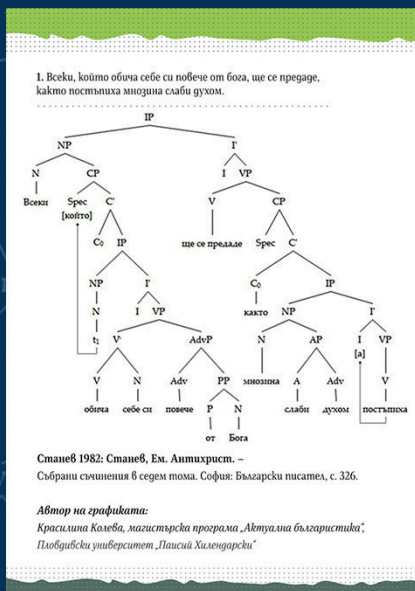

EUROPEAN
RESEARCHERS'
NIGHT

ЕВРОПЕЙСКА
НОЩ НА УЧЕНИТЕ
2023

УЧИТЕЛЯТ, КОЙТО ДАВА КРИЛЕ ПРЕДАЙ НАТАТЪК...

Всичко, което бива да се учи, е от божия се преподига,
както постъпиха мнозина слаби духом.

Издателство
РАКУРСИ

Станев 1982: Станев, Ем. Антихрист. –

Събрани съчинения в седем тома. София: Български писател, с. 326.

Автор на графиката:

Красилина Колева, магистърска програма „Актуална българистика”,
Пловдивски университет „Паисий Хилендарски”

EUROPEAN
RESEARCHERS'
NIGHT

ЕВРОПЕЙСКА
НОЩ НА УЧЕНИТЕ
2023

УЧИТЕЛЯТ, КОЙТО ДАВА КРИЛЕ ПРЕДАЙ НАТАТЪК...

Никал Восмикова
Димитър Георгиев
Красимир Колева-Костова
Ангел Маринов
Ива Неделева
Христиана Николаева
Веселин Петров
Пенка Статева
Иржи Черни

РАКУРСИ, 2023

ЕВРОПЕЙСКА НОЩ НА УЧЕНИТЕ 2023
се осъществява по проект
101061564 – K-TRIO – HORIZON-MSCA-2022-CITIZENS-01,
финансиран от Европейския съюз по програма „Хоризонт
Европа“, дейности „Мария Склодовска Кюри“

Редакционна колегия:

Весела Казашка – съставител

Ваня Драганова – интервюта

Шинка Дичева – редактор и коректор

© Весела Казашка – съставител, 2023

© Александър Гьошев – художник на корицата

© Издател: „РАКУРСИ“ ООД, 2023

ISBN 978-619-7599-20-6

СЪДЪРЖАНИЕ

<i>Весела Казашка</i>	
Предговор.....	5
<i>Никол Восмикова:</i>	
Доц. Петя Бъркалова ме научи да търся решение на проблемите, да не се отказвам	7
<i>Димитър Георгиев:</i>	
Доц. Петя Бъркалова беше нещотърсач, и то неуморен	9
<i>Красилина Колева-Костова:</i>	
За мен доц. Петя Бъркалова беше майка в науката.	13
<i>Ангел Маринов:</i>	
Петя беше нетипичният университетски преподавател, човек не можеше да я сложи в рамки	16
<i>Ива Неделева:</i>	
Понятието „нови хоризонти“ и личността на Петя Бъркалова са синоними	19
<i>Христиана Николаева:</i>	
Доц. Бъркалова притежаваше детско любопитство към света	23
<i>Веселин Петров:</i>	
От доц. Бъркалова научих за молекулярната лингвистика и успех да се пообразовам малко по темата	27
<i>Пенка Статева:</i>	
Петя беше визионер, за когото беше много важно да предаде смелото мислене на своите студенти.	30
<i>Иржи Черни:</i>	
Петя разпали страстта ми към българския език и литература	33

Предговор

За нас, организаторите на инициативата „Европейска нощ на учениците“, фокусът на събитията винаги е бил върху Човека и неговия принос в науката, образованието и изкуството, за бъдещето и изграждането на нови огнища на знание.

Петя Бъркалова е патрон на „Европейска нощ на учениците“. Тя е автор на предговорите на книжките, издавани от 2015 година до 2022 година¹, визионер и смислоносец² на Нощта. Седмото издание е посветено на нея и учителите, които умеят да окриляват своите ученици.

Животът на Петя Бъркалова е многопластов, но с ясна посока. Биографията ѝ е съставена от три взаимно свързани части: дело, слово и духовност. Няма да разберем нито една част сама по себе си, ако не познаваме останалите две. Петя Бъркалова е преди всичко жена, майка, учител, който умее да предаде знанието, да даде корени и криле на своите ученици, за да развият и да създават нещо достойно за българската езикова традиция. Тя вярва в човешкия потенциал и напредъка, затова води „битки на ума“ в името на българската култура и родния език. Под нейно ръководство успешно защитават своите дисертации и разтварят криле докторантите, които определя като „трето поколение генеративисти“. Днес те ни позволяват да навлезем в личния и професионалния им живот. Говорят с любов за човека, вдъхновил ги да поемат по пътя на познанието и науката. Те са хората на новото време, имали са възможността да работят съвместно с Петя Бъркалова: Ангел

1 „Хора на науката. Университетът като убежище на мисълта“ (2015); „Хора на изкуството. Многоликите превъплъщения на таланта“ (2018); „Хора на изкуството. Новото поколение и духовният свят на човека“ (2019); „Будителите на 21. век. Учителите като повелители на промяната“ (2020) и „Пловдив и смислоносците. Девет истории за принадлежност“ (2021); „Младите пътешественици в науките. STEM и STEAM бъдещето като нова философия на образованието“ (2022).

2 „Смислоносец“ е думата, с която Петя Бъркалова описва „вдъхновяващите личности, които са спечелили стотици хора не само защото се интересуват от истината, красотата и доброто, но и защото са „биткаджии“ за тяхното отстояване“ (бел.авт.).

Маринов, работил по тема: „Специфика на диалогичната реч във филма и нейния превод“ (2002-2005); Димитър Георгиев, работил по тема: „Копулативен тип предикативни отношения в българското сложно изречение“ (2006); Христиана Николаева, работила по тема „Словоред на въпросителните думи в българското просто изречение“ (2021), Красилина Колева-Костова, работила по тема: „Структурографски модели на българското сложно изречение“ (2022); Ива Неделева, разработила граматична игра за метасимволен запис на изречението „MeCi3a“ (2020); Никол Восмикова, работила по въпросите на сравнителното езикознание, културната история на славянските народи, на българо-чешките културни взаимоотношения (2017); Веселин Петров – биолог, избрал да пише по тема: „Молекулярната лингвистика“, Иржи Черни – адвокат, работил по сравнителен анализ на българското и чешкото трудово право благодарение на доброто владение на българския език; Пенка Статева – гради своя школа в областта на формалната семантика и прагматика, експерименталната прагматика, многоезичието и връзката между синтаксис и семантика.

Днес тези хора разговарят с журналистката Ваня Драганова за новата парадигма на образованието, за философията на университетския преподавател като учен и Човек. Това не са интервюта, а разкази за човешкото, за процеса да „даваш“ и да „получаваш“, въвеждат ни в лично преживени истории и моменти. Става ясно, че споделянето на опита и уменията е развитие както за този, който го инициира, така и за този, който го приема.

Героите ни разказват 9 истории за реализирани мечти, научени уроци, за желанието си да превърнат света в по-добро място. Те знаят, че не могат да го направят с магическа пръчка, но също знаят, че могат да повлияят на промяната, като започнат със себе си и своите ученици. Научени са смело да мечтаят и да постигат желаното.

Всеки един от разказвачите споделя за момента на „увличане“ по науката, за получения безценен подарък от Петя Бъркалова – любовта към познанието. Книжката е своеобразна история за принадлежност към общество от съмишленици. Някои от нашите герои се познават, а други – не, но всички те са обединени от силата на знанието. Те са се научили да знаят, което значи, че са овладели способността да разбират; те са се научили да правят, което значи, че са градивни и съзидателни; те са се научили да живеят заедно и са превърнали училището

или университета в среда на сътрудничество и взаимно обучение; те са се научили да бъдат, а това означава, че се движат напред и водени от предишните три принципа, могат да влияят на прогреса. Това не са принципи на икономическа размяна на стоки или пари, това са основите за растеж, култура, цивилизационно послание на поколенията, които ще предадат нататък.

Весела Казашка

20.09.2023 г.

ДОЦ. ПЕТЯ БЪРКАЛОВА МЕ НАУЧИ ДА ТЪРСЯ РЕШЕНИЕ НА ПРОБЛЕМИТЕ, ДА НЕ СЕ ОТКАЗВАМ

*Съвременният учител трябва да бъде професионалист,
който е отдаден на учениците и е пример за тях*

Визитка

Никол Восмикова е заместник-директор на гимназия в Прага, Чехия.

Завършила е Философския факултет на Карловия университет в чешката столица. Студент е на доц. Петя Бъркалова по време на лектората ѝ в Прага.

– Мислите ли, че има учители, които дават на учениците си криле, или тази популярна фраза е преувеличена?

– Да, радвам се, че има такива учители.

– Кои са учителите, които винаги ще помните и които са оставили следа във Вашия живот? Опишете случка на подадена Ви от преподавател ръка, която няма да забравите.

– Петя Бъркалова беше такъв учител. Получих от нея много съвети, книги и помощ при обучението ми в Карловия университет. Разговаряли сме и за синтаксиса, и за живота. Нейните лекции и упражнения бяха интересни и нестандартни. По задача на доц. Бъркалова в университета създадохме радио, което излъчваше предаванията си на български език. Радиото нарекохме НИЛ, а името му съдържа първи-

те букви на тримата студенти създатели: Никол, Иржи и Ленка. Беше много забавно и полезно преживяване и все още споделяме с приятели този свой опит.

– А има ли и преподаватели с формално отношение към работата и какво бихте казали на такива хора?

– Аз също съм учител и смятам, че ако отношението ми към работата е формално, то резултатите също биха били формални и нямаше да съм удовлетворена от това.

– А образователната система разполага ли с механизми, за да се прочисти от такива преподаватели?

– Образователната система в Чехия не притежава подобни механизми. Всичко зависи от човека и екипа, в който работи.

– Човек трябва ли да има талант, за да стане добър учител, или може и да се научи на тази професия?

– Не съм съгласна, че е нужен талант. Според мен дори и ученето също трябва да се учи. Талантът е 1%, а 99 % са усилията.

– Какъв трябва да бъде съвременният учител според Вас?

– Съвременният учител трябва да бъде професионалист, който е отдаден на учениците и е пример за тях.

– Учите ли се от своите ученици? Какво е последното нещо, което възприехте от тях?

– Учениците са много изобретателни, познават и използват новите технологии, затова трябва да ги научим да общуват „по стария“ начин, но и да сме в крак с „новите“ мрежи.

– Доц. д.ф.н. Петя Бъркалова е Ваш учител. Какво научихте от нея, което бихте искали да предадете нататък?

– Научих се да търся решение на проблемите, да не се отказвам. Искам да науча и моите ученици на това, а също и да бъдат отговорни хора.

– Опишете Петя Бъркалова с три думи.

– Синтаксис, вдъхновение и харизма.

Доц. ПЕТЯ БЪРКАЛОВА БЕШЕ НЕЩОТЪРСАЧ, И ТО НЕУМОРЕН

*За съжаление, сферата на образованието много често
се избира по 3 причини: юни, юли и август*

Визитка

Димитър Георгиев е асистент по синтаксис в Пловдивския университет „Павел Хилендарски“. Преподава и практическа граматика, и езикова култура. Завършил е специалност „Български език и история“ в същото висше училище. Бил е учител, работил е и извън сферата на образованието. Докторант е на доц. Петя Бъркалова.

– Мислите ли, че има учители, които дават на учениците си криле, или тази популярна фраза е преувеличена?

– Има вдъхновени преподаватели, които работят с много сърце и създават общности от успели хора, които ценят и уважават учениците си. Всичко зависи от конкретния човек.

– Кои са учителите, които винаги ще помните и които са оставили следа във Вашия живот? Опишете случка на подадена Ви от преподавател ръка, която няма да забравите.

– Спомените ми от университетските ми години са свързани основно с конкретни преподаватели – проф. Иван Куцаров и доц. Младен Влашки, с тяхното излъчване и автентичност. Когато един преподавател е силна личност, той увлича. На по-късна възраст за мен такъв човек се оказа и доц. Петя Бъркалова. Бях на 37 години, когато двама-

та започнахме да работим заедно и тя проявяваше един здравословен скептицизъм. После разбрах, че не е било само към мен, това беше нейният подход. Не беше лесно да спечеля доверието ѝ, в продължение на 2 години се отказвах почти всеки ден, но в крайна сметка контактите с нея ми дадоха много и аз видях, че има хора, които вдъхновяват по един различен начин. Ще употребя думата „неземен“, защото доц. Бъркалова беше обратното на земен човек, тя беше елитарна и с много широк поглед. Разговорите ми с нея бяха колкото за синтаксис, толкова и за живота като цяло. Затова и тя е един от специалните учители в живота ми. Доц. Бъркалова ме научи например, че някои неща в живота просто трябва да бъдат пуснати да си отидат.

– А има ли и преподаватели с формално отношение към работата и какво бихте казали на такива хора?

– Има. Ситуацията е особена, защото някои от тях, говоря за сферата на висшето образование, са всъщност много добри учени. Според мен има два типа учители, които не си вършат добре работата. Едните просто търсят най-лесния начин да преживяват, а другите се чувстват омерзени от системата и затова не полагат никакви усилия да преподават. Хората с формално отношение трябва да намерят своето място, но то очевидно не е в образованието.

– А образователната система разполага ли с механизми да се прочиства от такива преподаватели?

– Според мен няма, защото системата е тромава и тежка, липсва конкурентният принцип, при който най-добрият може да покаже знанията си. Има много конюнктурност. А и за съжаление, сферата на образованието много често се избира по 3 причини: юни, юли и август.

– Човек трябва ли да има талант, за да стане добър учител, или може и да се научи на тази професия?

– Със сигурност тази професия се учи, но човек трябва да носи нещо у себе си. И тук изниква въпросът какво е талантът? Дали е нещо, което всеки има, или е въпрос на социална среда, в която да го развие. Но във всички случаи става дума за отношение, за дълбоко вътрешно отношение. Често се казва, че учителската професия е призвание, но ако човек погледне в училищата и университетите, ще стане ясно, че не е точно така. Това е интересна професия, защото преподавателят

няма коректив. Твърди се, че коректив са учениците или студентите, но те не са равнопоставени и има опасност да не бъдат чути. Така че всичко е въпрос на вътрешно усещане. Има преподаватели, които са толкова отдадени на работата си, че университетът става техният живот, има и такива, които подхождат формално. И двете крайности не са добър вариант, така че трябва да се търси златната среда.

– Какъв трябва да бъде съвременният учител според Вас?

– Може би в наше време все по-малка роля има енциклопедичността, но пък тя е важна за преподавателя. Учениците и студентите трябва да усещат отношението на преподавателя към това, с което се занимава. Трябва да се намери и тънкия баланс между задължителната дистанция и близостта между обучаващия и обучаваните. Ако обясняваме сложно, свръхакадемично, можем да загубим студентите още в първите занятия. Принципно съм на мнение, че ако човек се изказва със сложни думи, той най-вероятно не разбира добре това, за което говори. Информацията трябва да се предоставя достъпно, разбираемо и ако е възможно, да достигне до някакъв емоционален пласт, само така преподаването би имало смисъл.

– Учите ли се от своите ученици? Какво е последното нещо, което възприехте от тях?

– Да, категорично. В хода на преподаването се раждат много въпроси, на които си струва да се отговори. Преди години една студентка, много добра впрочем, ме попита: „Всъщност защо ги учим тези глупости?“. Този въпрос е важен и като преподавател ме накара да осъзная, че трябва да обясня, че всичките сложни неща, като синтактичните дървета например, не са за удоволствие на мъчителите, а имат смисъл, че учат на мислене.

– Доц. д.ф.н. Петя Бъркалова е Ваш учител. Какво научихте от нея, което бихте искали да предадете нататък?

– В чисто научен план последните ѝ думи към мен бяха, че за учения човек не може да има „Мисля, че...“, всичко трябва да се докаже. Като учен и философ тя имаше много строг подход и беше изключително последователна. Тя ме научи и да пиша, при това без да се намесва особено. А в чисто житейски план срещите ни бяха много ценни. Тя не работеше за титли и кариера, имаше вътрешно усещане за призвание.

Беше много буден дух и не можеше да спре да търси – хора, с които да работи; модели и данни, които да прилага... Тя беше нещотърсач – като Пипи Дългото чорапче, и то неуморен.

– **Опишете Петя Бъркалова с три думи.**

– Търсач, метафизична и неуморна.

ЗА МЕН ДОЦ. ПЕТЯ БЪРКАЛОВА БЕШЕ МАЙКА В НАУКАТА

Човек просто се ражда с призванието да бъде учител

Визитка

Красилина Колева-Костова е докторант на доц. Петя Бъркалова. Завършила е специалност „Българска филология“ в ПУ „Паисий Хилендарски“, а след това и магистратура „Актуална българистика“ в същия университет. Научен ръководител на дипломната ѝ работа е доц. Петя Бъркалова. Има и магистърска степен в специалността „Предучилищна и начална училищна педагогика“. Преподава български език и литература в ОУ „Тодор Каблешков“, гр. Пловдив.

– Мислите ли, че има учители, които дават на учениците си криле, или тази популярна фраза е преувеличена?

– Рядкост са такива учители и в днешно време е трудно човек да попадне на такъв преподавател, но смятам, че колкото и да са малко, има педагози, които дават криле на своите ученици, вдъхновяват ги и ги напътстват през целия им път на обучение.

– Кои са учителите, които винаги ще помните и които са оставили следа във Вашия живот? Опишете случка на подадена Ви от преподавател ръка, която няма да забравите.

– Помня онези учители, които ни преподаваха уроците с плам, които ни помагаша и разбираха нашите ученически трепети. Аз няма да забравя помощта, която доц. Бъркалова ми оказа, когато трябваше да се дипломирам в специалността „Актуална българистика“. Тя ми помогна да стана и специалист в областта на синтаксиса.

– А има ли и преподаватели с формално отношение към работата и какво бихте казали на такива хора?

– Още в студентските години имах колеги, които не полагаха нужните усилия. Не идваха на лекции, не бяха достатъчно отдадени на ученето и т. н., но някои от тях все пак успяха да завършат и да работят като учители. И няма как да са станали добри преподаватели, след като нямат солидна основа от знания, затова бих ги попитала: „Ами ако Вашите деца бъдат обучавани по този начин и не получат нужните познания?“.

– А образователната система разполага ли с механизми да се прочиства от такива преподаватели?

– Образователната система не разполага с такива механизми, след като има учители, които доказано не се справят с преподаването. Във всяка административна област действат т. нар. регионални управления на образованието, но и те нямат ресурса да се справят с такива преподаватели. Преди няколко години имаше идея да се въведе учителско портфолио, което да участва в атестирането на учителите, но и това не „проработи“. Според мен проблемът е по-дълбок – учителите се назначават без конкурс, може би оттам трябва да се тръгне.

– Човек трябва ли да има талант, за да стане добър учител, или може и да се научи на тази професия?

– Да, определено, според мен човек просто се ражда с призванието да бъде учител. Виждам, че много колеги се отказват да бъдат преподаватели. Като разберат колко много усилия изисква тази професия, лесно я напускат, защото им липсва не само талант, но и други качества, които трябва да притежава добрият учител.

– Какъв трябва да бъде съвременният учител според Вас?

– Трябва да е гъвкав, да разбира децата и да вдъхновява.

– Учите ли се от своите ученици? Какво е последното нещо, което възприехте от тях?

– Може би е малко банално, но учениците са доста напред в технологично отношение. Именно тук, в сферата на технологиите, те често са и мои учители. Учат ме и на емоции, и на обич, а сама по себе си работата с деца е истинско преживяване.

– Доц. д.ф.н. Петя Бъркалова е Ваш учител. Какво научихте от нея, което бихте искали да предадете нататък?

– Още през 2014 – 2015 г. тя видя, че аз мога и обичам да създавам синтактични дървета, които бяха нейният начин да заинтригува студентите. Оттам започна нашата безгранична любов. Аз видях у нея човек, който ще ми помогне да вървя напред, за мен тя е като майка в науката, малко е да използвам думата „пътеводител“. Тя беше изключително всеотдаен и организиран учител. Беше много специален човек и когато разбрах, че вече я няма, един човек ми каза: „Ти беше нейното дете в науката“. За мен е истинска привилегия да бъда неин докторант, и когато това се случи, не си представях как ще се справя, защото тогава детето ми беше на няколко месеца, но тя ми каза нещо, което ще помня винаги: „Децата никога не могат да бъдат пречка да вървиш напред, защото всичко е въпрос на организация, а не на време“. Обичаше да казва още, че Господ е събирач и че човек се ражда изследовател, но му трябва мъничко плам да намери вдъхновение. Тя ме вдъхнови и запали да изследвам езика, да създавам най-изящните синтактични дървета, предаде ми любовта си към синтаксиса. Благодарна съм, че точно тя беше моят най-добър учител. Бих искала и аз някога да бъда като нея и да предам нататък наученото на бъдещите поколения.

– Опишете Петя Бъркалова с три думи.

– Вдъхновение, обич и усмивка.

ПЕТЯ БЕШЕ НЕТИПИЧНИЯТ УНИВЕРСИТЕТСКИ ПРЕПОДАВАТЕЛ, ЧОВЕК НЕ МОЖЕШЕ ДА Я СЛОЖИ В РАМКИ

Има учители, които работят това, защото получават по-висока заплата, отколкото взима този, който ги е обучавал в университета

Визитка

Ангел Маринов е първият докторант на доц. Петя Бъркалова. Завършил е специалност „Славянска филология“ с чешки език в ПУ „Паисий Хилендарски“, а след това и „Кинознание“ в НАТФИЗ. Защищава дисертация на тема „Специфика на диалогичната реч във филма и нейния превод“. В момента ръководи секция „Езиково обучение“ в Департамента по езикова подготовка и спорт към Аграрния университет, преди това е бил програмен мениджър на Българския културен институт в Прага.

– Мислите ли, че има учители, които дават на учениците си криле, или тази популярна фраза е преувеличена?

– Има такива учители, но всичко е въпрос на индивидуален подход и лични качества. Не говоря само за педагогически, а и за чисто човешки качества, защото преподавателят не просто налива някакви знания в главите на обучаваните, а и ги кара да мислят, дава личен пример и възпитава.

– Кои са учителите, които винаги ще помните и които са оставили следа във Вашия живот? Опишете случка на подадена Ви от преподавател ръка, която няма да забравите.

– Още когато бях в трети клас, ми се случи учител да ме защити. Беше друго време, бях отряден председател и искаха да ме накажат за нещо, даже не помня за какво. Тогава учителката по музика стана и каза, че това е безсмислено, и не ми се случи нищо. Човек помни такива жестове, затова и съм убеден, че класните ръководители трябва много да се интересуват от своите ученици, да ги разбират и да знаят какво се случва с тях. В университетите е много по-различно – висшето образование не е задължително, човек може и да не влиза на лекции и упражнения, но ако го прави, трябва да спазва дисциплината. Не приемам да се говори или да се спи по банките, това е обидно както за преподавателя, така и за студентите, които искат наистина да научат нещо.

– А има ли и преподаватели с формално отношение към работата и какво бихте казали на такива хора?

– Има и учители, които negliжират своята работа. Имам приятели, които преподават в училище и за които знам, че просто отбиват номера. Но са там, защото получават по-висока заплата, отколкото взима този, който ги е обучавал в университета. Другият им стимул са големите ваканции. И като ги питам доволни ли са, че на Националното външно оценяване техните ученици имат успех от добър 3.50, не знаят какво да ми отговорят. Аз преподавам български език на чуждестранни студенти и ако не ги науча, те няма да могат да продължат в университета. Не бих бил доволен от себе си, ако това се случи.

– А образователната система разполага ли с механизми да се прочиства от такива преподаватели?

– Не, не мисля. По-скоро се наблюдава обратното явление – способни учители напускат, някои просто не издържат на напрежението, но и средата има значение. Ако колективът е добър, човек ще развие своите качества. Но е възможно и един учител да работи нехайно години наред.

– Човек трябва ли да има талант, за да стане добър учител, или може и да се научи на тази професия?

– Човек се учи, но за да станеш един от онези преподаватели, които окриляват учениците и студентите, трябва и дарба, да ти идва отвътре. И 5 години да обясняваш на един човек как да преподава атрактивно,

като използва модерните технологии, ако той няма усет как да стигне до обучаваните, няма да успее.

– Какъв трябва да бъде съвременният учител според Вас?

– Трябва да умее да заплени аудиторията. Като преподавател в университет никак не приемам да се говори как младите хора нищо не знаят, не четат и т. н. Напротив, има много умни млади хора и наше задължение е да намерим начин да провокираме техния интерес към преподаваната дисциплина. В днешно време без модерни технологии един преподавател не може да има успех, презентациите и мултимедията са просто задължителни. Като гледат слайдовете, студентите просто запомнят по-лесно. Затова и аз непрекъснато правя презентации, това е форма на диалог с тях, а не смятам, че моята работа е да произнасям монолози.

– Учите ли се от своите ученици? Какво е последното нещо, което възприехте от тях?

– Аз обичам да общувам с тях, само като ги гледам, се зареждам. Те са големият стимул в моята работа.

– Доц. д.ф.н. Петя Бъркалова е Ваш учител. Какво научихте от нея, което бихте искали да предадете нататък?

– Петя, светла ѝ памет, беше нетипичният университетски преподавател, човек не можеше да я сложи в никакви рамки. Наскоро бях в Прага, където тя няколко години преподаваше в Карловия университет, и се видях с нейни студенти. За пореден път се убедих, че тя е оставила трайна следа у всекиго от тях. Бяха много разстроени от нейната кончина, реагираха все едно са загубили близък човек. Като преподавател тя оставяше на своите студенти и докторанти свободата сами да стигнат до определени изводи и това беше най-ценното ѝ качество. Имал съм и свободата да се опитам да я убедя в нещо, тя изслушваше и се съгласяваше, когато имаше основания за това. С нея се общуваше много лесно, предразполагаше хората с лекота. С нея си говорехме на малко име от над 20 години, но в същото време изпитвах истински респект към нея.

– Опишете Петя Бъркалова с три думи.

– Свободолюбивост, обич към живота, смисъл.

Ива Неделева:

ПОНЯТИЕТО „НОВИ ХОРИЗОНТИ“ И ЛИЧНОСТТА НА ПЕТЯ БЪРКАЛОВА СА СИНОНИМИ

*Учителите с формално отношение към работата си
трябва да я сменят, тази професия не е за тях*

Визитка

Ива Неделева определя себе си като IT специалист по образование и преподавател по душа. Работи в IT сектора от дванадесет години, от година и половина е и учител по английски език в Хуманитарната гимназия „Св. св. Кирил и Методий“, гр. Пловдив. Завършила е софтуерно инженерство и има магистратура по английски език и методика. С доц. Петя Бъркалова са разработили заедно граматическа игра за изпитване на студенти.

– Мислите ли, че има учители, които дават на учениците си криле, или тази популярна фраза е преувеличена?

– Има такива хора, аз лично познавам преподаватели, които от над 20 години работят с хъс и окриляват своите ученици. Може да са единици, но е важно, че съществуват. Все пак образованието е двустранен процес и резултатите зависят и от обучавания.

– Кои са учителите, които винаги ще помните и които са оставили следа във Вашия живот? Опишете случка на подадена Ви от преподавател ръка, която няма да забравите.

– Има много такива примери в моя живот. Още в гимназията моите учителите повярваха в мен и направиха и невъзможното, за да замина да уча в Канада, където следвах в университета „Карлтън“ в Отава. Преподавателката ми по английски език Мирела Йорданова ми пома-

гаше по всякакъв начин – както чисто езиково, така и личностно – тя ме вдъхновява и до ден днешен да бъда по-добра с всеки изминал ден. Тази жена просто никога не загуби вяра в мен дори когато аз самата я бях загубила. Тя винаги беше до мен – човекът, който ме мотивираше да надскачам сама себе си в годините. Друг такъв човек беше Петя. Ако не беше тя, аз въобще нямаше да завърша магистратурата във Филологическия факултет. Винаги съм имала интерес към езика и когато с Петя започнахме да работим заедно и да правим паралели между българския и английския синтаксис, истински се запалих, а тя се съгласи да бъде мой втори научен ръководител. Беше истинско удоволствие да работя с нея, а след завършването на магистратурата пред мен се отвориха много врати, вече имах правото да преподавам и ето ме – сега съм учител.

– А има ли и преподаватели с формално отношение към работата и какво бихте казали на такива хора?

– За съжаление, има и такива колеги. Аз лично не ги разбирам, с тях се общува много трудно, имаме различни ценности и интереси. Тези учители влизат в час, преподават, но не се интересуват дали учениците са разбрали и усвоили материала, и просто чакат да свърши работният ден. Това е много тъжно и бих посъветвала тези колеги да си сменят работата, тази професия не е за тях. Да бъдеш учител, не е просто работа, това е призвание. Това поприще не е като да отидеш в офиса и да свършиш X работа за Y време. В крайна сметка образованието формира личности, това е целта.

– А образователната система разполага ли с механизми да се прочиства от такива преподаватели?

– Чисто законово – не. А дали има свои вътрешни механизми, не знам, отскоро съм в тази система. Всъщност се надявам да има, защото учителят наистина участва във формирането на личността на ученика и ако не дава всичко от себе си, няма как да успее.

– Човек трябва ли да има талант, за да стане добър учител, или може и да се научи на тази професия?

– Може би е комбинация от двете. Аз лично никога не съм смятала, че имам педагогически талант, сприхав човек съм по природа и работата с младите хора е голямо предизвикателство за мен. Но се уча на търпение и на комуникативни умения, защото между мен и ученици-

те ми има доста голяма възрастова разлика. Ние сме съвсем различни хора, които трябва да намерят общ език, за да може образователният процес да бъде успешен и за двете страни.

– Какъв трябва да бъде съвременният учител според Вас?

– На първо място учителят трябва да бъде човек и професионалист. Понякога е много трудно тези две неща да бъдат съчетани в едно, особено в рамките на 40 минути, колкото продължава един учебен час. Много е важно отношението към учениците – много често те са третираны като втора класа хора, които са в училище, за да им се спуснат някакви знания, но без да имат право на мнение. Това блокира диалога в зародиш и няма как да доведе до добри резултати. Учителят трябва да е адекватен и да открие начин да поднесе информацията на подрастващите така, че те да я осмислят. И нямам предвид да се опростява учебното съдържание или да се говори с прости изречения, а да се преподава така, че у учениците да се провокира интерес и да се предизвика любопитство.

– Учите ли се от своите ученици? Какво е последното нещо, което възприехте от тях?

– Най-страхотното нещо на учителската професия са контактът и комуникацията с младите хора. Както споменах по-рано, това е двустранен процес. Последното нещо, което научих от учениците си, е, че личната мотивация и хъс почти винаги се отплащат – учениците ми са хора от едно различно поколение и ежедневно се уча как ефективно да общувам с тях така, че резултатите да бъдат задоволителни и за двете страни.

– Доц. д.ф.н. Петя Бъркалова е Ваш учител. Какво научихте от нея, което бихте искали да предадете нататък?

– Вероятно тя ме познава, отпреди аз да зная коя е, защото моята леля работеше в Изчислителния център на Пловдивския университет. Там се сблизиха и впоследствие Петя стана наш семеен приятел. До 2019 г. аз живеях в Англия, но реших, че искам да се прибера в България и да живея тук. По същото време тя се върна от специализация в Болоня. Видяхме се и тя ми сподели колко иска да направи игра, чрез която да преподава синтаксис. Търсила хора от IT средите, но не беше срещнала разбиране. Тя много искаше да усети някакъв живец в модела на изпитване, да го разчупи, да му придаде характера на игра. Беше

измислила и наименованието „Питанките на МеСиЗа“ – съкращението идва от метаезиков символен запис. Започнахме да работим заедно по проекта, а това беше много вълнуващо. Няма да забравя тестването на пилотната версия – беше малко след като паднаха най-тежките ковид ограничения. Бяхме с група нейни студенти в една аудитория на университета, всички с маски, но беше много забавно. И когато по-късно започнах работа в Хуманитарната гимназия, ме спря една млада колежка, която преподаваше български език и литература, и ми каза: „Вие ми преподавахте в университета“. Оказа се една от участничките в проведената синтактична игра. Така че на мен Петя Бъркалова ми е дала криле, много слънце и нови хоризонти. Мисля, че понятието „нови хоризонти“ и личността на Петя Бъркалова са синоними, защото тя винаги гледаше напред, имаше много идеи и правеше всичко възможно да ги реализира, независимо от техния мащаб.

– Опишете Петя Бъркалова с три думи.

– Слънце, приятел и подкрепа.

ДОЦ. БЪРКАЛОВА ПРИТЕЖАВАШЕ ДЕТСКО ЛЮБОПИТСТВО КЪМ СВЕТА

*Учителите са протообразът на инфлуенсърите, защото
влияят на житейските решения на своите ученици*

Визитка

Христиана Николаева завършва бакалавърската си степен в специалност „Български език и история“ в ПУ „Паисий Хилендарски“, а след това и магистърска степен в същия университет със специалност „Английски език и методика“. Докторант е на доц. Петя Бъркалова. В момента преподава практически английски език и английски език за химици в Химическия факултет на Пловдивския университет, а в МУ – Пловдив – български език за чуждестранни студенти.

– Мислите ли, че има учители, които дават на учениците си криле, или тази популярна фраза е преувеличена?

– Била съм под щастлива звезда и съм попадала на учители, които са ме вдъхновявали и са ме карали да уча с желание, особено по хуманитарните предмети. Като ученичка например никак не обичах химията основно заради начина на преподаване. Открих тази наука чак когато станах преподавател по английски език за химици в Химическия факултет на Пловдивския университет. Тогава разбрах, че тя е много близка до генеративната граматика, защото и в двете науки има формули, зад които стои логика. Аз вярвам, че учителите са протообразът на инфлуенсърите, ако използваме модерната терминология, защото могат да повлияят на решенията на своите ученици. Дори само затова, че харесваш учителя по английски език, да кажем, можеш да заминеш да учиш във Великобритания и да останеш там. Но не мога да отрека,

че в наше време има и преподаватели, които работят без желание. А преподаването е занаят, който се краде. Харесваш стила на някой колега и си крадеш от него, а това не се случва без желание.

– Кои са учителите, които винаги ще помните и които са оставили следа във Вашия живот? Опишете случка на подадена Ви от преподавател ръка, която няма да забравите.

– Няма да забравя момента, в който забременях в първата година от докторантурата си. Още сутринта, когато видях положителния тест за бременност, поисках среща с доц. Петя Бъркалова. Не знаех какво да очаквам, защото бях в начална фаза на дисертацията си – още четях и подготвях корпус за изследването си. Страхувах се, че тя няма да иска да работи с мен, защото няма да мога да се отдам напълно, но бях решила, че не искам да прекъсвам. Отидох в кабинета ѝ със свито сърце и като загазила гимназистка ѝ казах: „Доц. Бъркалова, аз съм бременна.“ Тя стана, прегърна ме (за първи път), разцелува ме и ми каза: „Браво, моето момиче! Това тук ще се напише, най-важното нещо е да имаш дете!“. И така с нейната благословия и с цялото ѝ разбиране към състоянието ми имах шанса да пиша и да се дипломирам навреме.

– А има ли и преподаватели с формално отношение към работата и какво бихте казали на такива хора?

– Аз не си намерих работа като учител, когато завърших университета, но видях всякакви назначения. И е ясно, че има преподаватели, които не са за тази работа. Затова бих ги посъветвала да си намерят друга професия, иначе няма да бъдат щастливи. Ако преподават само заради заплатата, това няма да продължи дълго, все в някой момент директорът на училището или родителите ще забележи, че работата не се върши добре. В университетите е по-различно, защото там преподаването се съчетава с правенето на наука. Науката е интровертно занимание – изисква да задаваш въпроси към света и да чакаш да чуеш неговия отговор, а за това трябва да притихнеш, а не да искаш да си говориш с хората. За преподаването, от друга страна, трябва да умееш да говориш с хората, затова тези дейности се съвместяват трудно. Преподаването е близко до театъра, заставаш пред публика и трябва да я заинтригуваш, а не след лекции и упражнения студентите да си тръгнат отегчени и да съжаляват, че в това време не са отишли да пият кафе. Така че това не е за всеки, но се постига, ако има обич към студентите или учениците.

– А образователната система разполага ли с механизми да се прочиства от такива преподаватели?

– Във висшето образование има самопочистваща система и тя е много силна. Първата и най-сериозна цедка е, че научният ти ръководител застава зад теб с името си. Никой няма да те подкрепи с авторитета си, ако ти си посредствен. Вторият аргумент е, че в университетите средата е изключително изискваща – ти трябва да съвместваш много качества и умения, на които никой не те учи – сам си редактор и коректор на своите работи, трябва да разбираш от предпечат, от много компютърни програми и ако не си добър, в един момент потъваш в блатото на посредствеността. Това не означава, че автоматично оставаш без работа, но спиращ кариерното си развитие и за хората, които работят, става пределно ясно, че ти просто не ставаш.

– Човек трябва ли да има талант, за да стане добър учител, или може и да се научи на тази професия?

– Трябва да имаш талант и на първо място това е умението да накараш хората да те слушат. И разбира се, нещо много важно – трябва да имаш какво да им кажеш. Образователният процес е тежък психологически, трябва да намериш комфорта, да улучиш момента, в който хората се отпускат пред теб. И тогава имаш един много кратък промеждутък, в който можеш да ги накараш да се замислят. Това е есенцията на образованието – да накараш хората да мислят и да търсят информация, освен да им предадеш някакви конкретни знания.

– Какъв трябва да бъде съвременният учител според Вас?

– Според мен ролята на учителя не се е променила драстично, въпреки че възприемателите се променят. Тази работа е толкова екзистенциално важна, че днешният учител трябва да притежава същите качества като преподавателя в Средновековието. На първо място трябва да има изключителни познания по предмета си, иначе няма как да привлече вниманието на учениците. И трябва да гори в работата си, защото, ако има обич към професията, той ще постигне добри резултати.

– Учите ли се от своите ученици? Какво е последното нещо, което възприехте от тях?

– Постоянно се уча от тях, те са нестихващ източник на вдъхновение. Много ги обичам, познавам всичките си студенти по име, знам

съдбите им и това ми позволява да вляза в техния малък свят, да мога да ги накарам да се замислят. Надявам се, че успявам.

– Доц. д.ф.н. Петя Бъркалова е Ваш учител. Какво научихте от нея, което бихте искали да предадете нататък?

– Петя Бъркалова се появи в моя живот в момент, в който бях решила да заминавам за Англия, бях си намерила работа и квартира. Една колежка ме заведе при доц. Бъркалова и аз си казах, че няма никакъв шанс тази жена да ме вземе за свой докторант. Научният ръководител става твой академичен родител. Аз никога не можах да я нарека „Петя“ приживе, такъв авторитет беше за мен. Сега малко съжалявам, че не го направих, а толкова много я обичам. Имали сме много неформални срещи, тя беше бохем, невероятен човек и изключителен учен. Доц. Бъркалова беше взискателна към себе си, но не от суета, а защото притежаваше детско любопитство към света и не можеше да си представи да бъде посредствена във въпросите, които му задава. Любопитството винаги я водеше много далеч от лепкавата повърхност на битовизма и нищо не я спираше да работи над науката – нито болести, нито неприятности в семейството. Едно от най-важните неща, които научих от нея, е, че животът е много кратък и няма никакъв смисъл да го прекараш с въпроса: „Какво ще ядем довечера?“. По-важно е да се питаш как е устроена Вселената – няма значение дали езиковата, или някоя друга. Веднъж тя ми каза, че всеки човек има талант и може да бъде Леонардо да Винчи и Айнщайн, стига да попадне на правилното място и да разбере, че го е намерил. Доц. Бъркалова ме научи да приемам критика. Преди да започна да работя с нея, не приемах добре да бъда критикувана. Но тя ми каза, че не трябва да реагирам негативно и да започвам да се мразя, а да седна и да се замисля как мога да подобря работата си. Това беше прозрение за мен, цялото общуване с доц. Петя Бъркалова беше такова.

– Опишете Петя Бъркалова с три думи.

– Изключителна, незаменима и обичана.

ОТ ДОЦ. БЪРКАЛОВА НАУЧИХ ЗА МОЛЕКУЛЯРНАТА ЛИНГВИСТИКА И УСПЯХ ДА СЕ ПООБРАЗОВАМ МАЛКО ПО ТЕМАТА

*Добре е учителят да обича своята материя,
за да може да вдъхновява с тази любов своите ученици*

Визитка

Веселин Петров е доктор по молекулярна биология и работи в областта на растителната биология. Преподава в Аграрния университет в Пловдив. С доц. Петя Бъркалова се запознават на събитието „Науката среща изкуството“, организирано от Центъра по растителна системна биология и биотехнология в Пловдив.

– Мислите ли, че има учители, които дават на учениците си криле, или тази популярна фраза е преувеличена?

– Определено считам, че един учител действително може да има силата и привилегиите да окрили своя ученик, отключвайки стремежа към личностно и духовно усъвършенстване у него. Има редица примери за това, включително от моя собствен опит. Голяма част от малките победи в живота си съм направил с подкрепата на мои преподаватели както в училище, така и в университета, и смелостта, която те са ми вдъхвали.

– Кои са учителите, които винаги ще помните и които са оставили следа във Вашия живот? Опишете случка на подадена Ви от преподавател ръка, която няма да забравите.

– Винаги съм се опитвал да извлека максималното от всички мои учители, затова имам доста любими преподаватели. Все пак, предвид начина, по който се стичат животът ми и професионалният ми път, може би трябва да спомена учителката си по биология в гимназията – г-жа Виолета Калева, моя преподавател по молекулярна биология в университета – проф. д.б.н. Иван Минков, и научния ми ръководител, когато започнах академичната си кариера – проф. д-р Цанко Гечев. Случките на подадена ръка от преподавател също не са малко, но може би най-ярко е запечатано в съзнанието ми желанието и отдадеността, с които г-жа Калева подготвяше мен и няколко съученици за кандидатстудентските ни изпити по биология в продължение на 2 години напълно безкористно и безплатно, при това в най-трудния и беден период на 90-те години, когато нямаше как да си позволим частни уроци. Реално нейната страст запали и мен, което ми помогна за следващия етап от живота ми.

– Има ли и преподаватели с формално отношение към работата и какво бихте казали на такива хора?

– Разбира се, че има и такива преподаватели, срещат се във всяка професия. Това, което мога да им кажа, е по-скоро да им пожелае да намерят някакво вдъхновение в работата, защото така животът става по-сладък, а в техния случай ще се отрази индиректно и на техните ученици.

– А образователната система разполага ли с механизми да се прочиства от такива преподаватели?

– Не съм убеден, че системата разполага с такива механизми, а и дори не съм сигурен, че може да има такива. Не е реалистично да очакваме всеки да работи по призвание. Хората понякога правят грешки и избират професия, която не е подходяща за тях.

– Човек трябва ли да има талант, за да стане добър учител, или може и да се научи на тази професия?

– Вероятно по малко и от двете. Както и в други сфери, с талант би било малко по-лесно и по-бързо, но това не означава, че правилният подход не може и да се научи с достатъчно упорство и усилия.

– Какъв трябва да бъде съвременният учител според Вас?

– Може би най-вече трябва да бъде търпелив. Освен това е добре да

обича своята материя, за да може да вдъхновява с тази любов своите ученици. В средното образование ми се струва, че трябва да бъде и добър човек, за да може и да дава пример на децата. А предвид динамиката, с която се развива цялото общество в последните десетилетия, съвременният учител има нужда да бъде и адаптивен.

– Учите ли се от своите ученици? Какво е последното нещо, което възприехте от тях?

– Разбира се, обучението често е двустранен процес, в който знанието невини се придвижва в посока от учител към ученик. Тъй като преподавам в Аграрния университет в Пловдив, а специалността ми е по-скоро молекулярна биология, от моите студенти често научавам интересни факти, свързани с агрономията.

– Доц. д.ф.н. Петя Бъркалова е Ваш учител. Какво научихте от нея, което бихте искали да предадете нататък?

– Макар да не ми е била учител в прекия смисъл на думата, благодарения на доц. Бъркалова научих за молекулярната лингвистика и успях да се пообразовам малко по темата. С нея се запознахме на едно събитие и още тогава ме впечатли огромният интерес, който тя прояви към някои от основните принципи в моята област. Прекарахме вечерта в оживена дискусия, сравнявайки начините, по които функционират човешките езици, като метод за обмяна на информация между хората, и природните езици, чрез които си комуникират биоорганичните молекули. Възстановка на тази дискусия направихме и по-късно, през 2021 г., като част от програмата на Европейската нощ на учените в Пловдив. У доц. Бъркалова видях това, с което преди години ме вдъхновяваше и преподавателката ми по биология, а това е страст. Ще ми се аз също да я притежавам, при това в този пламенен вариант, който се разпростира и сред останалите.

– Опишете Петя Бъркалова с три думи.

– Вдъхновяваща, стремителна, обаятелна.

ПЕТА БЕШЕ ВИЗИОНЕР, ЗА КОГОТО БЕШЕ МНОГО ВАЖНО ДА ПРЕДАДЕ СМЕЛОТО МИСЛЕНЕ НА СВОИТЕ СТУДЕНТИ

*Като учител не трябва да забравяш отговорността,
която носиш в качеството си на ментор,
дори и само в една област*

Визитка

Д-р Пенка Статева е заместник-ректор по образованието и изкуствата в Университета в Нова Горица (УНГ), Словения, и има докторска степен по лингвистика. Завършила е през 1994 г. Пловдивския университет, а през 2002 г. е получила докторска степен от Университета в Кънектикът, САЩ. От 2008 г. е доцент в УНГ и ръководител на няколко национални и международни изследователски проекта. Научните ѝ интереси включват формална семантика и прагматика, експериментална прагматика, многоезичие и връзката между синтаксис и семантика.

– Мислите ли, че има учители, които дават на учениците си криле, или тази популярна фраза е преувеличена?

– Първият образ, който изниква във въображението ми, когато трябва да отговоря на въпрос за учители, които дават криле, е на доц. Петя Бъркалова. И точно затова знам, че не е толкова просто да отговоря, без да се опирам на баналности, защото те са неуместни за Учители като Петя. Учителят, който дава криле, е този, който вижда в ученика неговия потенциал и който е толкова щедър да го подкрепя

безусловно. Мисля, че всеки, който познава Петя, е наясно, че тя беше визионер, за когото беше много важно да предаде искрата на любознателността и смелото мислене на генерациите свои студенти.

– Кои са учителите, които винаги ще помните и които са оставили следа във Вашия живот? Опишете случка на подадена Ви от преподавател ръка, която няма да забравите.

– Безусловно Петя е един от тези няколко учители, на които винаги ще бъда благодарна: за вярата в мен, за способността да ме предизвика да преследвам смело мечтите си, за приятелството, за житейските и професионалните уроци. От многото такива случки ще избира една, която ме връща в 90-те години и времената, когато границите, особено духовните, които разделяха хората по света, тъкмо бяха започнали да падат. Вече дипломирана, работех в родния си град и случайно попаднах на обява за конкурс, който финансира проекти за следдипломна квалификация на млади специалисти в Оксфордския университет. Срокът за подаване на документи изтичаше след два дни. Мислех, че нямам шанс дори да опитам, защото с документите трябваше да се приложат и две препоръки от преподаватели. Когато споделих по телефона с Петя, че може би това е добра възможност, но времето не би било достатъчно, тя вече имаше план, който не предвиждаше варианта да се откажа. Резултатът – един огромен стимул за бъдещата ми кариера и пълна стипендия за онази академична година.

– Има ли и преподаватели с формално отношение към работата и какво бихте казали на такива хора?

– Формалното отношение към работата невинаги е лошо. Ако човек има адекватна работна етика, формалните професионални отношения към работните ангажименти предполагат и отлични резултати, и стимулираща атмосфера за работа в екип, каквато е работата на един научен работник и университетски преподавател. Ако обаче въпросът е по-скоро за хората, които пропускат да вложат сърцето си в работата, тогава бих казала, че предпочитам да не бъде обградена с такива хора.

– А образователната система разполага ли с механизми да се прочиства от такива преподаватели?

– Мога до някаква степен да отговоря само за системата, в която се намирам. И за моя радост, отговорът е положителен. Систематичната процедура за контрол на педагогическата практика и на изследовател-

ската продукция на всеки учен в университета гарантира качеството на неговото или нейното участие в дейностите на университета. За щастие, резултатите винаги са явни: научни трудове с добра цитируемост, добре образовани нови кадри и т.н.

– Човек трябва ли да има талант, за да стане добър учител, или може и да се научи на тази професия?

– Не съм срещала област на изява, за която човек да е готов напълно, без да се учи. Затова определено мисля, че като всяка професия и тази на учителите изисква упорита подготовка. Най-добрите учители обаче са тези, които чувстват професията като призвание: да не забравяш отговорността, която носиш в качеството си на ментор, дори и само в една област.

– Какъв трябва да бъде съвременният учител според Вас?

– Необходимото условие е да бъде много добър професионалист в своята област. Но това не може да е достатъчно. Нужно е да има потребност да „предава нататък“ и воля да осъществява тази мисия независимо от трудностите.

– Учите ли се от своите ученици? Какво е последното нещо, което възприехте от тях?

– Да, процесът на учене е винаги двупосочен. Моите ученици поправят собствения ми барометър за полезното „ново“.

– Доц. д.ф.н. Петя Бъркалова е Ваш учител. Какво научихте от нея, което бихте искали да предадете нататък?

– За Петя уроците на миналото и традициите в науката имаха огромна тежест. Това е нещо, което бих искала и аз да усвоя по-добре, а също и да го предам на своите ученици.

– Опишете Петя Бъркалова с три думи.

– Любознателност, интелигентност, чувствителност

Иржи Черни:

ПЕТЯ РАЗПАЛИ СТРАСТТА МИ КЪМ БЪЛГАРСКИЯ ЕЗИК И ЛИТЕРАТУРА

*Учителят не трябва да взема себе си твърде насериозно,
а да има чувство за хумор*

Визитка

Иржи Черни е заместник-директор на Юридическата гимназия в Прага, Чехия. Завършил е Юридическия факултет на Карловия университет в чешката столица. Учил е български език при Петя Бъркалова, която създава в Прага среда от съмишленици, имащи афинитет към България. Петя разпалва у Иржи интереса към езика, културата и живота на българите.

– Мислите ли, че има учители, които дават на учениците си криле, или тази популярна фраза е преувеличена?

– Има и такива учители, които дават на учениците криле, но учениците трябва да се научат да летят сами.

– Кои са учителите, които винаги ще помните и които са оставили следа във Вашия живот? Опишете случка на подадена Ви от преподавател ръка, която няма да забравите.

– Един от малкото такива учители беше Петя Бъркалова. Моите отношения с Петя с течение на времето станаха много приятелски и така се оказахме в много ситуации, в които обсъждахме доста по-различни теми, отколкото обикновено се дискутират с учител, а тази промяна е нещо специално, защото не се случва с всеки преподавател. Говоря добре български език благодарение на обучението ми при нея. С Петя запазахме доста студентски шегги, които обичахме да споделяме с при-

ятели. Например, когато се срещнем с приятели българи, им задаваме първите забавни въпроси, които сме научили на български език: „Как си?“, „Имате ли шофьорска книжка?“, „Какъв шампоан за коса използвате?“. Това е нашият начин да накараме събеседника си да се усмихне и това се превърна в наш код за общуване. Освен страстта към българския език, Петя разпали и любопитството ми за българската литература. Чел съм произведения на класически и съвременни български автори. С любопитство прочетох „От другата страна“ на Димитър Калбуров, „Щъркелите и планината“ и „На Изток от Запада“ на Мирослав Пенков. Петя Бъркалова запали желанието ми да опозная бита и културата на българите, а вече обичам да гледам и българска телевизия.

– А има ли и преподаватели с формално отношение към работата и какво бихте казали на такива хора?

– Не познавам такива преподаватели. Ние също не сме такива учители, защото това не би ни харесало, а и учениците веднага биха го усетили.

– А образователната система разполага ли с механизми, за да се прочисти от такива преподаватели?

– Нашата образователна система не предвижда нищо такова. Всеки учител е различен. За някого това е призвание, за други е професия като всяка друга.

– Човек трябва ли да има талант, за да стане добър учител, или може и да се научи на тази професия?

– Разбира се, човек трябва да има талант за тази професия. Според мен преподаването не може да се научи.

– Какъв трябва да бъде съвременният учител според Вас?

– Специалист в своята област, трябва да може да предава на своите ученици това, което знае, трябва да се обучава постоянно, да бъде в крак с модерните тенденции, да бъде пример и приятел на хората, на които дава знание.

– Учите ли се от своите ученици? Какво е последното нещо, което възприехте от тях?

– Развивам уменията си да използвам съвременните технологии, да бъда в крак с тях, уча и ученическият жаргон, за да се разбираме по-добре.

– Доц. д.ф.н. Петя Бъркалова е Ваш учител. Какво научихте от нея, което бихте искали да предадете нататък?

– Научих, че когато проблемът има решение, то той се разрешава сам, ако обаче няма решение, и грижите не помагат. Научих, че учителят не трябва да взема себе си твърде насериозно, а да има чувство за хумор.

– Опишете Петя Бъркалова с три думи.

– Приятелство, уиски, любов.

АКАДЕМИЯ
ЗА МУЗИКАЛНО, ТАНЦОВО И
ИЗОБРАЗИТЕЛНО ИЗКУСТВО
„ПРОФ. АСЕН ДИАМАНДИЕВ“
ПЛОВДИВ

В продължение на повече от 40 години доц. г.ф.н. Петя Бъркалова върви по своя пътека в генеративния синтаксис на българския език. Тя нарича генеративната граматика „една от най-вълнуващите парадигми в съвременната хуманитаристика“. Според Петя Бъркалова „всички умове, които работят на това поле, са „зрящи“ и декодират вълнуваща реалност. Езикът е йерархичен и дискретен, по-точно отношението е на непосредствена съставност – „във във във“.

Петя Бъркалова представя прозрението на Чомски: от краен брой единици (речник, лексикон) по краен брой правила (конституентна граматиката, правила за свързване) се създава безкрайното множество от изречения, или в този процес се изгражда език, който е безкрайно множество от изречения.

Петя Бъркалова е автор и организатор на инициативи в Прага през 2005 и 2006 година, които представят страната и културата ни („Чуй България“, „Българският Гергьовден – магическата мозайка на българския фолклор“).

За ползотворната и богата дейност, свързана с популяризиране на българския език, култура и изкуство, Петя Бъркалова е удостоена през 2017 г. с грамота и почетен знак „Златен век“ – печат на Цар Симеон Велики.

Научната дейност на доц. г.ф.н. Петя Бъркалова е отразена в над 80 научни публикации в страната и чужбина. През 1997 година Петя Бъркалова издава „Българският синтаксис – познат и непознат. Увод в университетския курс по синтаксис“, в който обяснява традиционното и новото поле на синтактичния анализ. Студенти и колеги определят монографията като основополагаща за развитието на българския синтаксис.

В средата на месец май 2023 година излезе последната ѝ книга – „Българската синтактична традиция и пътят на синтактичния елемент на граматическото знание“.